

...NA VENKOVĚ STEJNĚ JAKO VE MĚSTĚ trpí mnoho mladých lidí bezbřehou nudou a otupujícím pocitem nescitnosti své existence. Jedinou změnu poskytují na konci týdne diskotéky.

Tato stále vzrůstající část mládeže hledá rozptýlení v některé z populárních diskoték. To, co se v těchto prostorách, v nichž jsou mladiství zbavování možnosti verbální komunikace, odehrává, je vlastně jen ohlušení hudbou a následná zklamání z toho, že člověk zase nic neprožil.

Tyto děti a dospívající nenacházejí uspokojení svých potřeb, nevidí vhodné perspektivy pro svou budoucnost a nemají zájem z minulosti, z něhož by mohli čerpat. Protože období dětství, které poskytuje možnost svobodného vývoje, relativně nemanipulovatelného a tím také stabilizovaného, s velkým množstvím podnětů, se zkrátilo ve prospěch včasné orientace na výkon a pasivní konzum pouze na předškolní věk.

Takový mladý člověk, oloupený o své dětství, má k dispozici jen náhražkovou fantazii, samostatnost a sebedůvěru, žene se od jednoho podnětu ke druhému a postrádá obranné síly proti mohutnému podněcování potřeb zbožní produkci, jejíž strategií je vystaven již od dětského věku...

Christiane F.: MY DĚTI ZE STANICE ZOO (MF, Praha 1987, str. 226—227)

O AUTOROVI MALÉHO PRINCE, francouzském spisovateli a letci Antoinu de Saint-Exupérymu, vyšla u nás před několika lety kniha francouzského autora Pierra Chevrera s prostým názvem — Saint-Exupéry (Vyšehrad, Praha 1986; přeložila Věra Dvořáčková).

„Říše člověka je v jeho nitru.“

A. de Saint-Exupéry: CITADELA

ANTOINE DE SAINT EXUPÉRY (29. 6. 1900—31. 7. 1944) napsal zejména tato díla: Kurýr na jih (1929), Noční let (1931), Země lidí (1939), Malý princ (1943), Citadela (posmrtně 1948), Válečný pilot (1942), Zápisky (posmrtně 1953), Dopis rukojmím (1944) a Dát životu smysl (posmrtně 1956).

EVA OPRAVILOVÁ působí na pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a jejím oborem je předškolní výchova. Velice dobře jí znají také ti, kdo sledují Sluníčko, časopis pro nejmenší, s nímž už dlouhou dobu spolupracuje na přípravě hravých, aktivizačních materiálů. Není také bez zajímavosti, že ve Společnosti přátel knihy pro mládež (československá sekce mezinárodní organizace IBBY) vede její nejaktivnější a nejsmyslnější pracující komisi — komisi pro práci s knihou. Čtenáři Československého loutkářského se sdružení Evy Opravilové mohli seznámit poprvé v roce 1985 v 8. 9 a podruhé letos na začátku roku v č. 1, když jsme tuto rubriku otevírali.

DĚTI HRY DÍVADLO

■ Dramatická výchova se ve výchovně vzdělávací práci objevila prvně od 1. září 1985 a stala se dle nově platného Programu výchovné práce v jeslích a mateřských školách složkou literární výchovy. Metodiky k novému Programu mají vyjít po pěti letech.

V mnohých rozhovorech se svými kolegy, učiteli, jsem zjistila, že nemají o dramatické výchově žádná povědomí a nad její podobou v Programu vyslovili rozpaky. To mě vedlo k zamýšlení nad dramatickou výchovou.

Nahlédneme-li do Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy (SPN, Praha 1984) a porovnáme-li úkoly jednotlivých složek výchovy, zjistíme, že ú-

kolí zcela opodstatněně nabádá učitelky k respektování základních požadavků na improvizované představení učitelkami. Vždyť požadavky respektovat estetické hodnoty představení se jistě týká i výstupů s jednou loutkou, i hříček hraných tříletými dětmi.

V mateřských školách přetrvává a převládá didaktický přístup k výběru her a hříček pro děti. Mnohdy se zapominá, že loutkové divadlo bude plnit svou společenskou funkci jen tehdy, bude-li zábavná. Loutkové představení v mateřské škole — ať je hráno „pouze“ učitelkami — má působit na city dětí a vyvolávat estetické zážitky. Autorka však uvádí, že vedle funkce estetické vystupuje do popředí i funkce didaktická — ale neupozorňuje na možná úskalí!

Druhým okruhem dramatické výchovy, jak o ní hovoří Programy, je dramatic-

TAJEMSTVÍ LIŠKY

aneb Proč dramatická výchova na mateřské škole?

ké vyjadřování představ. V mateřské škole je provozována tzv. dramatizace, která je tradičně chápána jako hraní pohádky dětmi s důrazem na slovní dialogy a kostýmování. Je oblíbeným „vrcholným číslem“ besídek pro rodiče. Určení a vystředání rolí, hraní jen pro hraní je často časovou tísni proměněno v mechanický nácvik vystoupení „šikovných“ dětí.

Domnívám se, že právě tento velmi rozšířený a naprosto nevhodný způsob práce s dětmi vedl autorku k rozepsání jednotlivých úkolů v okruhu dramatického vyjadřování představ dětí. Je na škodu věci, že se autorka v úvodu k literární výchově o uvedeném okruhu pouze zmínila, ačkoliv jde o nový způsob práce s dětmi v mateřských školách. Autorčin dobrý úmysl naráží při realizaci na nejasnosti — chybí návrhy jakéhokoliv systému práce s dětmi, není zachována posloupnost úkolů. Z Programu vyplývá, že dramatické vyjadřování představ vrcholů u předškolních dětí dramatizací vhodné literární předlohy prostřednictvím loutek. Zdá se, že právě zde může dojít k zásadnímu nedorozumění, které je způsobeno, dle mého názoru, nevytčením cílů dramatického vyjadřování představ dětí v platném a závazném Programu. Není jasné formulováno, že cílem by nemělo být loutkové představení hrané dětmi, které by bylo obdobou tradiční dramatizace. Hra na loutkové divadlo se může stát prostředkem učení sociálních rolí, kdy si dítě nahrazuje partnera loutkou. Prožít s ní různé situace, zaujmít stanoviska, řešit problémy. Autorka se příliš zaměřila na práci s hračkou, zástupným předmětem, loutkou, kterých používá k navázání převážně slovního dialogu. Není tu patřičný prostor k rozvíjení mi-

loslovní komunikace, představitosti, vnímání atd. Stanovené úkoly působí dojemem individuální práce s malou skupinou dětí. Tim ovšem pozbývají realitostí a ztrácejí váhu v očích praktiček.

Podstata učitelského povolání není ve znalostech, které může získat každý průměrně inteligentní člověk, ale v osobnosti pedagoga, v umění jeho přístupu k člověku. Tajemství výchovného úspěchu tkví v umění získat kontakt s dítětem, pochopit jeho potřeby a stát se mu partnerem. Mnohostrannost činnosti pedagoga vyžaduje náročnou přípravost, která zahrnuje nejen znalost vlastního obsahu výchovně vzdělávací činnosti, ale také míru odborné pedagogického vzdělání, zkušenosti v práci s dětmi, organizační předpoklady a v neposlední řadě i schopnost výchovně působit na sebe sama.

Při přijímacích zkouškách na čtyřletou střední pedagogickou školu však nelze — vzhledem k nevyhnanosti a nezralosti čtrnáctiletých uchazeček — objektivně určit míru potřebných uměleckých vloh, schopnost tvořivosti a úroveň sociální inteligence budoucích učitelů.

Rozměr komplexní učitelské role je širší, než jak bývá většinou pojímána. Podle dr. Evy Opravilové z PF UK se zatím současně pojetí role učitelky mateřské školy příliš neodchyloje od tradičního modelu učitelky jako osoby, která přednostně ovlivňuje intelektuální stránku osobnosti. Pedagogicko-psychologická složka přípravy k učitelství bývá zaměřena převážně didakticky ke specializovaným metodikám esteticko-výchovných předmětů, a ne vše je bohužel aplikovatelné v dramatické výchově.

Nikdo se obvykle nepozastavuje nad skutečností, že výtvarnou a hudební výchovu se v mateřské škole zabývá bez rozdílu celá třída. Ale u dramatické výchovy se nejednou začínají vynořovat úvahy na téma — talent. Talentem se označuje nadprůměrné schopnosti. U dětí můžeme s jistotou výhradou mluvit o některých schopnostech. Schopnosti jsou vlastnosti, které mají přímý vztah k učení a které usnadňují určitý druh činnosti. Základem schopnosti jsou vlohy — vrozené dispozice, zděděné nebo získané během prenatálního života. Dramatická výchova by se ale měla týkat všech dětí. Pro laika je zdánlivě logické, že větší význam má pro děti, které se projevují jako „méně schopné“ (psychické zábrany), nepřizpůsobivé, nevyrovnané, sociálně zanedbané. Snahou učitelky je vytvářet takové podmínky, aby se každé dítě mohlo a hlavně chtělo projevit všemi schopnostmi, které má. Učitelka nemá rozlišovat děti podle toho, jaké schopnosti navenek projevují. Nemá vyhledávat tzv. talentované děti, ale měla by odhalovat schopnosti dětí. Neměla by vybírat děti pro určitou činnost, ale hledat rozvíjející činnost pro určité děti.

Učitelka nemá dětem nikdy předehrávat. Ačkoliv by netrvala na přesné nápodobě, předvedení akce by utlumila tvořivost a aktivitu dětí. Čím dokonalejším interpretem je, tím je vyvolání

pocitu méněcennosti v dětech pravděpodobněji.

Dramatická výchova má na zřeteli vnitřní prožitky dětí. Dramatizace je sice činností řízenou, ale přesto musí zůstat hrou, nesmí být v žádném případě nácvikem. Děti v předškolním věku nejsou schopny fixace a jakýkoliv dril je hrubým proheškem proti pedagogickým zásadám, narušuje duševní hygienu dětí a jde proti cílům dramatické výchovy. Souhlasit lze pouze s vystoupením pro rodiče nebo spolužáky s podmiňkou, že bude respektována dětská hravost a dramatizace bude provedena bez přizpůsobování se divákovi. Projev dětí tak zůstane přirozený a radostný.

Všichni víme, s jakými problémy se setkáváme v oblasti citové výchovy. Stále přibývá dětí bez citového zájmu. Častěji než dříve se setkáváme s lidskou lhostejností, sobectvím, nezájmem o druhé lidi, nezodpovědností, vandalismem. Dnešní děti se sice zdají informovanější, ale otázku zůstává, zda své informovanosti dovedou plně využít. Vždyť osobnost není silná množstvím informací, ale především schopností intenzivních prožitků.

Odůvodnění zařadit dramatickou výchovu jako samostatnou složku výchovně vzdělávací práce do osnov MŠ podporují jak mé dosavadní zkušenosti s dětmi, tak i teoretické studium odborné literatury a praktické poznatky z chrudimských seminářů.

Forma dramatických her ve větším kolektivu odpovídá způsobu práce v mateřských školách. Výhodou je dobrá znalost dětí a přemíra společných zážitků.

Proto předkládám k úvaze následující postup včlenění dramatické výchovy do systému výchovné práce v mateřských školách:

1. Seznámit učitelky mateřských škol s oborem dramatické výchovy formou semináře (teoretická přednáška a řada praktických cvičení).
2. Vypracovat v dohledné době metodiku dramatické výchovy pro mateřské školy a poskytnout učitelkám soubor praktických ukávek práce s dětmi.
3. Postupně včlenit dramatickou výchovu do systému výchovné práce praktickým užíváním prostředků dramatické výchovy.
4. Při novém zpracování Programu zařadit dramatickou výchovu jako samostatnou složku s rozpracovanými úkoly a poskytnout dramatické výchově náležitě postavení v režimu dne na mateřských školách.

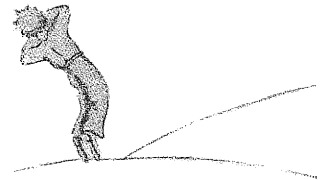
Prostředky dramatické výchovy se zdají být předurčeny k tomu, aby pedaly dětem o tajemství, jež liška zašepala malému princovi: „Správně vidíme jen srdcem. Co je důležité, je očím neviditelné.“

NINA PETRASOVÁ, učitelka MŠ, Praha

Úryvky ze zdůvěřené práce dálkového dvouletého studia pro pedagogy — obor loutkářství na KI DAMU Praha

... DESTRUKCE ROBINNEHO ŽIVOTA nebezpečně pokročila. V Západním Berlíně jsou již posíláni do rodin takzvaní rodinní pomocníci (sociální pracovníci, psychologové, studenti). Ti zaznamenávají v rodinách nepředstavitelnou bídu vzájemných vztahů, které jsou redukovány na mlčenlivou existenci vedle sebe nebo proti sobě. Stoupající počet rozvodů, soustavné sledování televize ve volném čase, sebevražda, alkohol, farmaceutické „životabudíče“ — to je prostředí, s nímž se musí dospívající kromě svých pubertálních problémů vyrovnat. Takové dítě se pohybuje v labyrintu s mnoha východy a s vestavěnými překážkami, kterými je napříklá rodičovský dům, možnost k využívání volného času, představa zaměstnání, tlak na výkon ve škole, sexualita a sny. Je otázka, jak to všechno zvládne. Východisko může být v partě alkoholiků, náboženské sektě nebo mezi narkomany...

Christiane F.: MY DĚTI ZE STANICE ZOO (MF, Praha 1987, str. 228)

„Pracujeme-li jen pro hmotné statky, budujeme sami sobě vězení. Uzačvráme se do samoty se svou mincí z popela, ježtmž prostřednictvím nezískáme nic, zač by stálo žít.“

A. de Saint-Exupéry: ZEMĚ LIDÍ

„Je mi dnes hluboce smutno — ze všeho. Smutno z mé generace, které chybí jakákoliv lidská podstata. Která poznala jako formu duchovního života jen bary, matematiku a automobily a ocitá se dnes v naprosto bezbarvém, čistém stádním dění. Nikdo to většinou ani nepostřehne. Vežměte třeba otázku vojenství před sto lety. Uvažte, kolik se v něm vynaložilo námahy, aby byl uspokojen duchovní, poetický, nebo třeba jen lidský život člověka. Dnes, kdy jsme vysušenější než chly, se těm pošitlostem usmíváme. Stejnokroje, prapory, zpěvy, hudba, dosažené vítězství (dnes vítězství neexistuje, nic nemá poetickou hutnost takového Slavkova. Existují pouze jevy pomalého či rychlého trávení), všechna lyrika zní směšně a lidé se brání být prubozeni k jakémukoli duchovnímu životu. Počestně vykonávají cosi jako práci u pásu. Jak to říká americká mládež: „Čestně na sebe berme tu nevděčnou dřinu,“ a propaganda po celém světě se beznadějně namáhá. Její nemocí není nedostatek talentů, ale nemožnost opřít se o velké ohromující mýty, aniž by vypadala pompězně. Od řecké tragédie to lidstvo ve svém úpadku dotáhlo až k divadlu p. Louise Verneulla (dál už jít nelze). Století reklamy, systému Beaudou, totalitních režimů a armády bez polnic, praporů a mše za padlé. Nenávídím svou dobu ze všech sil. Člověk v ní umírá žijící.“

Antoine de Saint-Exupéry: DÁT ŽIVOTU SMYSL